

En futuristisk privatdetektiv

Asbjørn Skytte

Med en solid filmteknisk behændighed, opøvet gennem hundredvis af reklamefilm, har den 41-årige englænder Ridley Scott med bare tre spillefilm formået at placere sig som en af vore dages mest markante visuelle begavelser blandt de nye instruktører.

Debutfilmen »The Duellists« fra 1977 fortalte en noget rodet, usammenhængende og til syvende og sidst pointløs historie om to franske officerer, der med Napoleonskrigene som baggrundskolorit udkæmper en flerårig duel over mange runder og med forskellige våben. Men allerede her blev ambitionsniveauet anlagt i filmens visuelle stil, der var sammensat af en lang række omhyggeligt komponerede henvisninger til fortidens store billedkunstnere, og det med en aldeles imponerende sikkerhed.

Den futuristiske gyser »Alien« fra 1979 udviste en lignende forbløffende visuel opfindsomhed, denne gang med inspiration hos den schweiziske science-fiction-kunstner, H.R. Giger, der tillige blev indforskrevet som konsulent på filmen. Her lykkedes det for Scott at fremstille en rumskibsekspedition som en næsten dagligdags, naturlig begivenhed – et effektivt dramatisk rum for dette mystiske, uovervindelige og altfortærende væsen, *the alien*, der jagter de syv, fint karakteriserede besætningsmedlemmer. I det hele taget var denne film drejet med en tæft for gysereens særlige atmosfære og med nogle velberregnede dramatiske chok, der selv ved andet syn fik undertegnede til at hoppe i stolen flere gange – og ellers sidde knuget ned i den med klamme håndflader og sommerfugle i maven.

Drømmende robotter

Denne tour-de-force kunne ikke andet end stille forventninger af en vis størrelse til Scotts tredie opus, »Blade Runner«, der igen er en science-fiction-film. Et af besætningsmedlemmerne i »Alien« blev undervejs afsløret som en robot, der var lavet så præcist, at man ikke kunne skelne ham fra et rigtigt menneske, og dette tema går igen i »Blade Runner«. Til gengæld er filmens rum udvidet fra et rumskibinteriør til en hel by, men

Harrison Ford i en scene fra »Blade Runner«

samtidig ført fra det ydre rum tilbage til vor egen Moder Jord, Los Angeles år 2019.

Igen præsenteres vi for et gennearbejdet og konsekvent visualiseret univers, denne gang hovedsageligt inspireret af tegneseriemageren Mobius¹). Filmens scenerier er først og fremmest en gammel kulissegade i Burbank Studios (fra Hollywood-klassikernes tid), her ombygget og tilbygget og kombineret med udvalgte locations i det virkelige L.A. samt modeller og interiører, udført af den efterhånden legendariske Douglas Trumbull og hans stab af special effects-eksperter.

Det verdensbillede, filmen præsenterer, er frønnet og gudsforladt. Jordkloden er næsten affolket. De fleste mennesker er flyttet ud til andre planeter – »the off-world«, og tilbage er kun nogle få videnskabsmænd og ordenshåndhævere samt de mislykkede og udstødte, hovedsageligt asiater. Scott leger med teorien om, at det til den tid er blevet for dyrt og ressourcekrævende at rive ned og bygge op, men at man blot reparerer og bygger til – udad og opad – så byen er blevet til et grotesk og uformeligt virvar, et arkitektonisk kaos med gigantiske vertikale udsugningskanaler til at udstøde den forurenede luft, 400 etager oppe. Det er en mørk og klam verden, en storbyjungle, hvor det altid regner, men samtidig fyldt med moderne teknik: flyvende luftpudebiler, computerlysregulering, parkometre med indbygget dødsfælde, hvis man prøver at bryde dem op, og skyhøje udenørs TV-reklamer, der indbydende lokker med lykken i the off-world. Ideen er storslået: Los Angeles forvandlet til et trøstesløst, forslummet Chinatown – en gigantisk kloak fuld af menneskeligt affald, lig Carpenters Manhattan i »Escape from New York«.

Filmens har hentet sin titel fra en roman af William Burroughs, men i øvrigt er den baseret på en roman af den prominente science fiction-forfatter, Philip K. Dick (som døde i marts i år – inden filmen blev færdig). Fra hans roman »Do Androids Dream of Electric Sheep?« stammer dens anden vigtige fremtidsvision: at man o. år 2020 har drevet den biologisk-genetiske forskning så vidt, at man kan skabe kunstige mennesker af rigtigt kød og blod, i filmen kaldet »replikanter«, og at disse super-robotter bruges som slaver og som forløbere på de endnu ikke koloniserede planeter. Lederen af denne forskning med tilhørende produktudvikling er den dømmiske Dr. Tyrell, der residerer i en gigantisk moderne laboratoriebygning uden for Los Angeles, en imponerende Trumbull-kreation.

Filmens intrige sættes igang, da det er lykkedes fire replikanter at erobre et rumskib og vende tilbage til Jorden, hvor de, fordi de er så perfekte, at man ikke kan skelne dem fra rigtige mennesker, ellers er forment adgang. Selv om der er indbygget en maksimal levetid på fire år i deres biologiske mekanisme, skal de fanges og udslettes, og til dette genindkalder man Rick Deckard, en tidligere professional replikant-likvidator (kaldet en »blade runner«). Han udstyres med forskellige avancerede hjælpemidler: en elektronisk detektor, der under forhør

Harrison Ford og Joanna Cassidy

kan afsløre replikanten, og et spionkamsystem, der ud fra et fotografi af et rum kan udforske endog den del, man ikke kan se på billedet.

Ridley Scott har selv i forskellige interviews gjort opmærksom på, at den historie, han fortæller, er fyrré år gammel og flyttet fyrré år frem i tiden, og ret tidligt i filmen bliver det da også klart for tilskueren, at Deckard er en god gammeldags *private eye*, en futuristisk Philip Marlowe, der endnu engang dykker ned i storbyens *film noir*-morads, hvor intet er, hvad det giver sig ud for at være – komplet med lakoniske off-screen-kommentarer (hvilket dog ikke gennemføres konsekvent). Lige som 40'ernes privatdetektiv gang på gang afdækker nye lag, der vender op og ned på distinktionen mellem godt og ondt, kastes Deckard ud i en stadig stigende tvivl om sin missions berettigelse. Den kyniske menneskejæger, der er trænet op til at udelukke ethvert følelsesengagement, konfronteres med de kunstige menneskeimitationers voksede menneskeliggørelse – en konflikt, som tilspidser i hans kærlighedsforhold til Dr. Tyrells smukke sekretær, Rachael, der viser sig at være hans hidtil mest perfekte kreation: en replikant, der ikke selv ved, at hun er replikant, udstyret med følelser, barndoms minder o.s.v. Til slut er både Deckard selv og vi i tvivl om, hvor vidt han ikke også er en replikant.

Effekthysteri

Denne konflikt er hovedtemaet i Dicks roman, og den gennearbejdes også i mange facetter filmen igennem, men desværre ryger den i sidste del helt ud i det hysterisk groteske, især omkring skildringen af de undvegne replikanter leder, Roy (som jo betyder 'konge'). Denne umenneskeligt stærke superskabning i Rutger Hauers magtfuldt germaniske fremtoning fremstilles først som et bud på Hitlers forestilling om den perfekte arier, men bliver siden tillige en moderne Kristus, der hjem søger og dræber sin fader og skaber – Dr. Tyrell tronende i et

Daryl Hannah

overdådigt dekoreret soveværelse, der er modelleret efter pavens.

Efter det sidste bravalderopgør, fremstillet som et gotisk horror-show, ender Roy med at redde den magtesløse Deckards liv og opgiver dernæst ånden, symboliseret i en hvid due, som han i samme øjeblik slipper til himmels, men da er filmen forlængst druknet i et overdrevent sammensurium af allehånde indfald. Som i de fleste andre af tidens superproduktioner fra Hollywood bliver de store illusionsnumre hoveddrivkraften i værket. Allerede i Deckards tidligere opgør med de tre andre replikanter (hvoraf de to naturligvis er dødsensfarlige, tidstypiske kvindeumennesker) mere end aner man Trumbull-

stabens dominans. De technospektakulære special effects-numre bliver filmens væsentligste *raison d'être* og kommer til at fungere som dramatiske *show-stoppers* der bortleder opmærksomheden fra personer og kvæler interessen for de menneskelige konflikter. Hvor »The Duellists« havde karakter af »l'art pour l'art« ender »Blade Runner« med at være »l'effect pour l'effect«. Og selv om filmen ender i et tilsyneladende forhåbningstomt leje med, at Deckard og Rachael kører bort sammen i et solbeskinnat landskab, væk fra byens klaustrofobiske elendighed, opvejer det på ingen måde den allestedsnærværende misantropi, som dominerer alt det forudgående.

Samtidig skal det dog understreges, at »Blade Runner« naturligvis er både spændende og underholdende at overvære. Harrison Ford yder igen en overbevisende præstation, der befæster hans position som den førende nye filmhelt. På grund af de amerikanske fagforeningsregler har Ridley Scott ikke selv kunnet føre sit kamera (som han gjorde på sine foregående engelske film),

men alligevel er hans visuelle touch kommet igennem overalt – med en raffineret *back-lighting*-teknik som det fornemste kendetegn. I det hele taget er filmen en flot deltager i det, som Donald Chase har kaldt »the special effects derby racing for the pot of gold that waits for the winner at the end of the summer box-office rainbow.«²⁾

Men den eminente billedmager Ridley Scott vil jo tydeligvis ikke blot rubriceres som en ferm underholder. Alle hans film er spækket med mere eller mindre forløste betydningstydigheder og dybsindige anslag. Tværtimod ville han nok ikke have spurget imod at blive placeret som en genial filmkunstner side om side med Orson Welles og Stanley Kubrick, hvis film han tydeligt er inspireret af. Der går flere rette linier fra »Barry Lyndon« til »The Duellists«, og lysætningen i »Blade Runner« er bevidst kalceret fra »Citizen Kane«.

Indtil videre mangler han dog at modbevise, at han ikke snarere hører hjemme i samme bås (eller måske rettere manege) som den italienske filminstruktør, om hvem net-

op Welles har givet følgende præcise karakteristik: »Fellini is one of our most brilliant filmmakers; it's just a pity he doesn't have anything worth while to tell us.«

Noter:

1) Pseudonym (når han tegner science-fiction) for den franske tegner Jean Giraud, der herhjemme er bedst kendt for westernserien »Blueberry«.

2) I artiklen »War of the Wizards« i American Film, June 1982.

BLADE RUNNER

Blade Runner. USA 1982. (P-start: 9.3.82.) **P-selskab:** Blade Runner Partnership. For The Ladd Company. I samarbejde med Sir Run Run Shaw. En Jerry Perenchio-Bud Yorkin præsentation. En Michael Deeley-Ridley Scott produktion. **Ex-P:** Brian Kelly, Hampton Fancher. **P:** Michael Deeley. **As-P:** Ivor Powell. **P-leder:** John W. Rogers. **P-samordner:** Vickie Alper. **Instr:** Ridley Scott. **Instr-ass:** Newton Arnold, Peter Cornberg, Don Hauer, Morris Chapnick, Richard Shroer. **Stuntinstr:** Gary Combs. **Manus:** Hampton Fancher, David Peoples. **Efter:** Roman af Philip K. Dick: »Do Androids Dream of Electric Sheep?« (1949). **Foto:** Jordan Cronenweth. **Supplerende foto:** Steven Poster, Brian Tufano. **Kamera:** Robert Thomas, Albert Bettcher, Dick Colean. **Farve:** Technicolor. **Visuel-E:** Douglas Trumbull. **Klip:** Terry Rawlings (sup), Marsha Nakashima. **P-tegn:** Lawrence G. Paull. **Ark:** David Snyder. **Dekor:** Tom Duffield, Bill Skinner, Greg Pickrell, Charles Breten, Louis Mann, David Klasson, Linda DeScenna, Tom Roysden, Leslie Frankenheimer. **Rekvis:** Terry Lewis. **Kost:** Charles Knode, Michael Kaplan, James Lapidus, Bobby E. Horn, Winnie Brown, Linda A. Matthews. **Musik/Arr/Spillet af:** Vangelis. »Harps of the Ancient Temples« af og med Gail Laughton. **Tone:** Peter Pennell, Michael Hopkins, Gordon K. McCallum, Graham V. Hartstone, Nicolas Le Messurier, Bud Alper, Gerry Humphreys. **Sp-E:** Steve Galich, Logan Frazee, William G. Curtis. **Sp-E-foto-sup:** Douglas Trumbull, Richard Yurisch, David Dryer.

Medv: Harrison Ford (Deckard), Rutger Hauer (Baffy), Sean Young (Rachael), Edward James Olmos (Gaff), M. Emmet Walsh (Bryant), Daryl Hannah (Pris), William Sanderson (Sebastian), Brion James (Keon), Joe Turkel (Tyrell), Joanna Cassidy (Zhora), James Hong (Chew), Morgan Paull (Holden), Kimiro Hiroshige (Cambodiansk dame), Carolyn DeMirjian (Ekspeditrice), Robert Okazaki (Sushi-mester), Charles Knapp, Leo Gorcey Jr., Thomas Hutchinson (bartendere), Kelly Hine (Showgirl), Sharon Hesky, Rose Mascari (Piger ved bar), Susan Rhee, Hiroko Kimuri (Geishaer), Kevin Thompson (Bear), John Edward Allen (Kaiser), Hy Pyke (Taffy Lewis), Kai Wong, Kit Wong (Kinesere), Hero Okazaki, Steve Pope, Robert Reiter (Politifolk).

Længde: 117 min. **Udl:** Warner & Metronome. **Prem:** 24.9.82 – Palads + Palladium + Palads (Århus) + Bio 5 (Århus) + Imperial (Odense) + Scala (Roskilde).

Øverst t.v. Harrison Ford og Sean Young, derunder Ridley Scott og Harrison Ford. Herunder Rutger Hauer

